

VI. РЕЦЕНЗІЇ

УДК 347.96+342.5+343.1

Погорецький Микола Анатолійович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики інституту права, проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0936-0929>
mykola.pohoretskyi@knu.ua

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2025.1-2/292-297>

Академічні стандарти підготовки прокурорських кадрів у контексті сучасної правозастосовної доктрини: рецензія на навчальний посібник «Прокуратура в Україні»¹

Функціонування прокуратури в Україні в умовах повномасштабної збройної агресії РФ та одночасного руху держави у напрямі європейської інтеграції набуває особливого значення, оскільки від ефективності органів прокуратури безпосередньо залежить спроможність держави забезпечувати верховенство права, захищати права і свободи людини, гарантувати належне здійснення кримінальної юстиції та координувати діяльність органів правопорядку. У ситуації, коли зміцнення інституційної стійкості держави та оновлення правозастосовних практик є безальтернативними, потреба у висококваліфікованих юристах, здатних опанувати складний комплекс завдань, що стоять перед прокуратурою, зростає в геометричній прогресії. Саме тому поява навчального посібника, який системно, ґрунтовно й у сучасному методологічному ключі висвітлює питання організації та діяльності прокуратури,

має важливе як освітнє, так і стратегічне значення. Представлений до рецензування посібник є результатом спільної праці авторського колективу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, до складу якого увійшли провідні науковці-правники, а також практики – представники Офісу Генерального прокурора, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, Тренінгового центру прокурорів України. Така міжінституційна співпраця забезпечила поєднання академічної глибини й практичного досвіду, збалансувавши теоретичні положення з актуальними викликами правозастосування та сучасними стандартами прокурорської діяльності.

Рецензований навчальний посібник вирізняється чітко окресленою концептуальною ідеєю, спрямованою на комплексне осмислення ролі прокуратури в сучасній правовій системі Укра-

¹ Прокуратура в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. М.М. Стефанчук. Київ: Алерта, 2025. 526 с.

їни та формування у здобувачів права системного бачення її місця в механізмі забезпечення верховенства права. Авторський колектив запропонував структурно виважену модель подання матеріалу, що поєднує історичний, нормативний, інституційний та функціональний виміри діяльності прокуратури. Логіка побудови посібника демонструє добре продуману редакторську концепцію: від розкриття мети, завдань та засад діяльності прокуратури читач поступово переходить до аналізу її повноважень у кримінальній юстиції, представницькій діяльності, системи міжнародних стандартів та моделей організації прокуратур у зарубіжних державах.

Відчутною є інтелектуальна й методологічна узгодженість матеріалу, що забезпечує цілісність викладу та сприяє формуванню у здобувачів комплексного уявлення про інституційну структуру, функції та виклики, що стоять перед прокуратурою в Україні. У посібнику простежується орієнтація на сучасні освітні стандарти й компетентнісний підхід: текстові блоки доповнено питаннями для самоконтролю, ситуаційними задачами, тестами та рекомендаціями щодо нормативних джерел і спеціальної літератури. Збалансованість між теоретичними положеннями, аналітичними узагальненнями та практичними прикладами відображає прагнення авторського колективу забезпечити належний рівень навчально-методичної підтримки здобувачів різних рівнів освіти й практичних працівників органів прокуратури.

Рецензований навчальний посібник вирізняється чіткою внутрішньою структурою та логічною послідовністю викладу матеріалу, що дозволяє розкрити як теоретичні засади діяльності прокуратури, так і актуальні питання правозастосовної практики. У першому змістовому блоці ґрунтовно подано історію становлення прокуратури в Україні, простежено трансформацію її місця в системі державної влади та механізмах кримінальної юстиції, що є важливим

для формування у здобувачів цілісного розуміння витоків сучасних інституційних підходів. Висвітлення еволюції правового статусу прокуратури здійснено з опорою на ключові нормативні акти та концептуальні реформи, що забезпечує історичну об'єктивність та аналітичну повноту цього розділу.

Значний обсяг матеріалу присвячено нормативно-правовій основі діяльності прокуратури. Автори комплексно розглянули чинне законодавство, що регламентує систему прокуратури, засади її організації, порядок формування кадрового складу, дисциплінарну відповідальність прокурорів, їхні повноваження у сфері кримінальної юстиції та представницької діяльності. Важливо, що подання матеріалу поєднує аналіз законодавчих положень із їх практичним застосуванням, що уможливорює формування в здобувачів здатності співвідносити норму права із реальними ситуаціями правозастосування.

Окремо слід відзначити ґрунтовне висвітлення повноважень прокурора у кримінальному провадженні: організації та процесуального керівництва досудовим розслідуванням, участі у проведенні слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, підтримання публічного обвинувачення в суді. Представлення цих питань опирається як на доктринальні положення, так і на приклади прокурорської та судової практики, що істотно підвищує прикладне значення видання.

Не менш цінним є блок, присвячений функціям прокуратури поза сферою кримінальної юстиції, зокрема представництву інтересів держави в суді та трансформації нагляду за додержанням законів під час виконання судових рішень і застосування заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи. Автори переконливо продемонстрували, як ці функції видозмінюються у зв'язку з європейською інтеграцією та реформуванням правової системи України.

Особливої уваги заслуговує глава, присвячена міжнародним стандартам організації та діяльності прокуратури, моделям прокурорських систем зарубіжних держав і перспективам взаємодії України з Європейською прокуратурою. Такий порівняльно-правовий компонент суттєво розширює горизонти правничої освіти, формуючи у здобувачів здатність орієнтуватися у різних правових моделях та оцінювати можливості їх адаптації в українських реаліях.

Таким чином, змістові блоки посібника не лише репрезентують повне охоплення проблематики статусу, функцій і організації прокуратури, але й відображають сучасні тенденції розвитку цієї інституції в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів.

Важливою перевагою рецензованого навчального посібника є його чітка орієнтація на синергетичне поєднання академічного знання з практичними напрацюваннями органів прокуратури та судової влади. Компаративний аналіз, представлений у виданні, виходить за межі описового порівняння та здійснюється у ключі методологічно коректного зіставлення функціональних моделей прокуратури різних правових систем, що дозволяє зрозуміти динаміку інституційної еволюції цієї інституції в контексті міжнародних стандартів. Використання широкого спектра джерел – від актів національного законодавства до рекомендацій Ради Європи, практики ЄСПЛ та аналітичних матеріалів європейських організацій – формує у здобувачів здатність оцінювати діяльність прокуратури через призму вимог демократичної правової держави.

З практичної точки зору посібник становить значну цінність для підготовки майбутніх правників, оскільки містить матеріали, що безпосередньо допомагають опанувати ключові компетентності, необхідні прокурору у сучасних умовах. Ретельно відібрані приклади з прокурорської та судової практики демонструють реальні проблемні ситуації, що виника-

ють під час досудового розслідування, здійснення процесуального керівництва, підтримання публічного обвинувачення або представництва інтересів держави в суді. Це надає здобувачам можливість розуміти не лише нормативну модель діяльності прокуратури, а й механізми її практичної реалізації.

Не менш значущим є включення до кожної теми тестових завдань, практичних задач і питань для самоконтролю, які відповідають сучасним методичним підходам юридичної освіти. Завдяки цьому посібник може ефективно використовуватися як у рамках аудиторної роботи, так і під час самостійного опрацювання дисципліни. Особливу користь для здобувачів становлять рекомендації щодо джерельної бази – нормативних актів, рішень судів, спеціальної літератури, – що стимулює розвиток навичок самостійної аналітичної роботи.

У підсумку компаративна та практична складові посібника створюють міцний фундамент для формування у здобувачів системного, сучасного та професійно орієнтованого розуміння діяльності прокуратури в Україні, що є ключовою умовою підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері кримінальної юстиції.

Рецензований навчальний посібник демонструє високий рівень науково-методичної культури, що виявляється як у добротності джерельної бази, так і в організації навчальних матеріалів та способі їх викладу. Джерельний масив, використаний авторами, вирізняється широтою і системністю: до нього належать чинні нормативно-правові акти, позиції органів прокуратури, актуальна судова практика, міжнародні стандарти, а також наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних правників. Така комплексність забезпечує достовірність і наукову глибину видання, а також дозволяє формувати в здобувачів навичку працювати з різномірними джерелами права та правових позицій.

З методичної точки зору посібник відповідає сучасним вимогам юридичної

педагогіки. Матеріал викладено логічно, структуровано й доступно, із чітким дотриманням принципу поступового ускладнення, що сприяє формуванню цілісної системи знань у студентів. Позитивним є використання різноманітних навчальних інструментів: питань для самоконтролю, тестів, практичних ситуацій, а також добору рекомендованої літератури й нормативних джерел до кожної теми. Це дозволяє не лише засвоювати теоретичні положення, а й набувати умінь їх практичного застосування, що є ключовою складовою професійної підготовки майбутніх прокурорів.

Стиль викладу відповідає високим академічним стандартам: текст відзначається послідовністю, чіткістю правових формулювань, коректністю термінології та методологічною виваженістю. Автори дотримуються балансу між науковою ґрунтовністю та дидактичною доступністю, що робить посібник універсальним як для здобувачів базової юридичної освіти, так і для тих, хто поглиблює свої професійні компетентності. Сучасний підхід до структурування матеріалу, вдале поєднання різних видів навчальних завдань і орієнтація на компетентнісний підхід свідчать про високий рівень методичного опрацювання видання.

Таким чином, навчальний посібник «Прокуратура в Україні» вирізняється комплексним, науково обґрунтованим і методично вивіреним підходом до висвітлення ключових питань організації та діяльності прокуратури, що робить його цінним і ефективним інструментом у системі підготовки правників.

Рецензований навчальний посібник «Прокуратура в Україні» становить важливий внесок у розвиток вітчизняної юридичної науки та освітньої практики, оскільки поєднує наукову ґрунтовність із високим рівнем методичного опрацювання. Видання робить вагомий крок у напрямі формування системного уявлення про сучасну модель прокуратури, її місце в механізмі державної влади й у системі кримінальної юстиції, а також

у сфері захисту загальносуспільних інтересів. Завдяки комплексному охопленню історичних, нормативних, функціональних та міжнародних аспектів діяльності прокуратури посібник забезпечує здобувачам правничої освіти повноцінну картину функціонування цього органу, що є критично важливим у підготовці майбутніх прокурорів, слідчих, адвокатів та інших фахівців правозахисної й правозастосовної сфери.

Посібник також робить істотний внесок у розвиток наукової дискусії навколо трансформації прокуратури в умовах євроінтеграційних процесів, реформи кримінальної юстиції та війни. Він сприяє виробленню в студентів здатності критично оцінювати сучасні тенденції розвитку прокуратури, аналізувати відповідність національної моделі міжнародним стандартам і прогнозувати напрям вдосконалення інституційної спроможності цього органу.

Практична цінність видання полягає у створенні навчального продукту, який органічно поєднує теорію та практику, сприяючи формуванню ключових професійних компетентностей. Завдяки включенню прикладів із прокурорської та судової практики, тестових завдань, ситуаційних задач і рекомендацій щодо джерельної бази посібник може ефективно використовуватися як у навчальному процесі, так і в системі підвищення кваліфікації працівників органів прокуратури та правопорядку.

Особливої ваги набуває роль посібника як своєрідного містка між академічною освітою та практикою. Співпраця авторів-теоретиків і представників практичних органів прокуратури забезпечила високу релевантність матеріалу реальним умовам діяльності прокурора, що робить це видання не лише навчальним ресурсом, але й орієнтиром для формування сучасної професійної культури прокурора.

Враховуючи комплексність, ґрунтовність і високу якість викладу матеріалу, посібник має значення не лише для освітнього процесу, а й для загального роз-

витку української правничої доктрини, зокрема в частині прокурорської діяльності, міжнародних стандартів та інституційної модернізації національної системи правопорядку.

Рецензований навчальний посібник вирізняється низкою беззаперечних переваг, які визначають його як високоякісний навчально-методичний продукт сучасної юридичної освіти. Однією з ключових сильних сторін є органічне поєднання академічної глибини й практичної спрямованості. Авторський колектив не обмежився викладом нормативних положень чи доктринальних підходів, а забезпечив насиченість матеріалу прикладами з реальної прокурорської та судової практики, що дає можливість студентам і молодим практикам відчутти специфіку професійної діяльності та зрозуміти логіку прийняття процесуальних рішень прокурором.

Важливою перевагою видання є його міжінституційний характер. До роботи над посібником були залучені представники Офісу Генерального прокурора, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, Тренінгового центру прокурорів України. Це надало тексту унікальної практичної релевантності, а також забезпечило відображення сучасних підходів, що застосовуються в органах прокуратури. Участь практиків у розробці навчальних матеріалів є суттєвою гарантією того, що посібник відповідає реальним потребам системи правопорядку.

Інноваційність посібника проявляється і в його методичному наповненні. Зокрема, використання тестових завдань, ситуаційних задач, питань для самоконтролю, структурованих рекомендацій щодо нормативних джерел і спеціальної літератури повністю відповідає сучасним вимогам компетентнісного підходу. Таке дидактичне рішення значно посилює ефективність навчання, дозволяючи здобувачам не лише засвоїти матеріал, а й перевірити рівень своїх знань, вміння застосовувати їх у змодельованих практичних ситуаціях.

Особливої уваги заслуговує включення до посібника розділів, присвячених міжнародним стандартам діяльності прокуратури та моделям прокурорських систем у зарубіжних країнах. Це не лише розширює змістову площину видання, а й формує у здобувачів здатність критично оцінювати українське законодавство крізь призму європейських та світових підходів, що є невід'ємною складовою правничої підготовки в умовах євроінтеграції.

Варто також наголосити на високому редакторському рівні посібника: послідовність викладу, правильність юридичної термінології, виражена структура та логічність побудови розділів створюють цілісність і завершеність навчального матеріалу. Ретельно відібраний обсяг і формат подання змісту дозволяють ефективно використовувати посібник як у бакалаврських, так і в магістерських програмах.

Таким чином, інноваційні підходи до структурування матеріалу, акцент на практичній релевантності, міжінституційна співпраця та відповідність сучасним освітнім і професійним стандартам роблять це видання вагомим внеском у розвиток української юридичної освіти й прокурорської доктрини.

Особливої уваги в контексті оцінки рецензованого видання заслуговує високий ступінь професійної майстерності, наукової культури та методологічної вивірності, продемонстрованих його редакторкою – докторкою юридичних наук, професоркою Мариною Стефанчук. Її редакторська робота вирізняється не лише бездоганим академічним стилем, точністю термінології та послідовністю побудови навчального матеріалу, але й умінням забезпечити концептуальну цілісність складної міждисциплінарної тематики, органічно поєднати історичний, інституційний, нормативний та функціональний виміри діяльності прокуратури в Україні.

Фаховість Марини Миколаївни має глибоке підґрунтя, зумовлене насамперед її багаторічною науковою працею

над докторською дисертацією, присвяченою проблемам організації діяльності прокуратури як ключової конституційної інституції, що забезпечує верховенство права та належне функціонування механізму кримінальної юстиції. Саме робота над цією фундаментальною темою визначально вплинула на формування її методологічних підходів, зокрема здатність мислити категоріями інституційного розвитку, оцінювати прокуратуру не лише як орган кримінальної юстиції, але й як складник конституційної архітектури державної влади. Така інтелектуальна перспектива відчутно позначилася на структурі та змісті посібника: матеріал подано виважено, концептуально цілісно та з глибоким розумінням внутрішньої логіки функціонування прокуратури в сучасних умовах.

Висока теоретико-методологічна підготовка редактури забезпечила чітке дотримання вимог академічної доброчесності, послідовну логіку викладу та високий рівень наукової аргументації. Усі розділи посібника демонструють її здатність інтегрувати доктринальні положення, результати наукових досліджень, міжнародні стандарти й положення судової практики у єдину, системно організовану навчальну конструкцію. Результатом є видання, яке вирізняється стилістичною витонченістю, редакційною точністю та глибиною концептуальних узагальнень.

Без перебільшення можна стверджувати, що завдяки науковій школі професорки Марини Стефанчук, сформованій у межах її фундаментальних досліджень діяльності прокуратури як конституційного інституту, рецензований посібник набув рівня, який відповідає сучасним європейським стандартам юридичної освіти і може слугувати еталонним зразком навчального видання з теорії та практики прокурорської діяльності.

Підсумовуючи проведений аналіз, слід наголосити, що навчальний посібник «Прокуратура в Україні» є комплексною, методично вивірною та концептуально цілісною працею, яка повною

мірою відповідає сучасним потребам правничої освіти й розвитку національної доктрини прокурорської діяльності. Авторському колективу вдалося поєднати теоретичну ґрунтовність із практичною спрямованістю, забезпечивши глибоке висвітлення історичних, нормативних, функціональних та міжнародних аспектів діяльності прокуратури в умовах трансформаційних процесів, спричинених як євроінтеграційним курсом України, так і воєнним станом.

Посібник вирізняється чіткою логікою побудови, високою якістю викладу та науковою добротною, що дозволяє використовувати його не лише як базове навчальне видання для студентів, але й як інструмент професійного розвитку для чинних працівників органів прокуратури та інших суб'єктів системи кримінальної юстиції. Значущою перевагою є міжінституційний характер роботи над виданням, який забезпечив високий рівень практичної релевантності матеріалу та його наближення до реальних потреб правозастосування. Дидактичний апарат – тести, питання для самоконтролю, практичні задачі, рекомендації до нормативних джерел – робить посібник ефективним інструментом формування компетентностей, необхідних для сучасного прокурора.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що це видання робить вагомий внесок у розвиток української правничої науки та освітньої практики. Воно зміцнює теоретичні засади дослідження прокуратури, сприяє професіоналізації майбутніх правників і відображає сучасні тенденції трансформації правової системи України.

На підставі високої якості змістового наповнення, методичної цілісності та міждисциплінарного підходу можна обґрунтовано стверджувати, що після апробації цього навчального посібника потужним авторським колективом він може слугувати міцною основою для підготовки сучасного, повноцінного *підручника* з курсу «Прокуратура в Україні».